

Fekete J. József

„És van szellemi éhség is”

Tóth Erzsébet: Szívhangok. Tárcaák, elbeszélések

Tóth Erzsébet gondolkodóba ejtő esszék szerzője, s miként *Szívhangok* című kötetéből kiderül, tárcáíróként, novellaszerzőként is megkülönböztetett figyelemre méltó alkotó. Egyébként szőke, angyali teremtmény. Ez már nem a kötetből derül ki, hanem a vagy egy évtizednyire visszanyúló ismeretségünk nyomán árulom el az olvasónak: szőkeként, nőként, íróként is figyelemre méltó. A személyes tapasztalatomon túl ezt könyvei, költészeti fesztiválokra invitáló meghívásai, a költészete iránti idegen nyelvű érdeklődés bizonyítja. Legutóbbi kötetében is szinte életrajzszerűen cáfolja mindazt, amit a férfiak a szőke nős viccekben összehordanak, közben reménytelenül hisznek abban, hogy az élet egyszer az útjukba sodor egy olyan szépséges szőkeséget, amilyent saját vicceik nyomán elképzelték. Az olvasó mindennemű elégedetlenkedése ellenére ezt a szexista szálát most itt elvarrom, hiszen csupán arra szolgált, hogy komolytalanságával felkeltse az érdeklődést egy komoly könyv és írója iránt.

A *Szívhangok* ugyanis ilyen: komoly. Akárcsak Tóth Erzsébet lírája és prózája. A tárca műfaja viszont némi szabadságot is engedélyez, néha a lovak közé lehet ejteni a gyeplőt, hadd menjen a szekér árkon-bokron keresztül, a végcél, az érkezés helye úgyszólván biztos. A szerző a tanulságot mindenképpen kimondja, de a tárcaiban, miként az esszéiben is, éppen a tanulságig megtett út az érdekes, izgalmas, olykor megható, máskor mosolyra késztető. Tóth Erzsébet tárcai ráadásul nőie(se)k, ami a férfiolvasót nem hagyja hidegen. Most ennek a szálnak is gyorsan csomót kellene kötni a végére, s nem belebonyolódni, hogy vannak-e női írók, vagy csak írók, létezik-e női szólam, feminin narratíva meg egyebek. Szerintem igen, és ezzel a meg sem nyitott vitát berekesztettnek tekintem. Szóval: adott egy költőnő, aki lírai érzékenységgel éli meg a vele történő dolgokat, hiszen az emberrel folyton történik valami, csak nem mindenki fordít rá figyelmet; a regényíráson edzett elbeszélői hangját felhasználva tapasztalatait vallomásosan és mégis frivolán megosztja olvasójával. A tárcaák középpontjában ugyanúgy tapintható a szerzői mivolta, akár a versekben, Tóth Erzsébet ugyanis folyamatosan magáról ír, bármi legyen is a témája, bármiről is legyen szó, mindig a szerzőt látjuk a szövegben, aki szinte naiv egyszerűséggel vállalja botlásait, tévedéseit, hiszékenységet, ami nyomán még azt is hihetnénk, íme a szőke nő, pedig dehogy, az önirónia tudatosan, mondhatnám: látványos rafinériával szerkesztett alakzatai mögött ott az írónő, aki folyamatosan önmagán dolgozik. Mintha csak tükör előtt szépítkezne, hogy majd olyannak mutassa magát, amilyennek ismerősei látni szeretnék, de a tükör mögött ott a kamera, ami a nézők felé közvetíti azt a képet is, amit a piperének el kellene lepleznie. Tóth Erzsébet az ilyen kitarulkozó gesztusaival vállalja mivoltát, úgy, ahogy van, olyannak, amilyen, és tárcaiból, akár egy regényből, olvashatók ki a világ kérdéseire adott válaszai, a világ dolgai és jelenségei iránti viszonyának megfogalmazása. Ez a legizgalmasabb tapasztalat Tóth Erzsébet tárcaiban, neki mindennel szemben van viszonya, mindenről van véleménye, akár gyakorlati alapú, akár ösztönös, de érzelmekkel kifejezhető, ami erősen közelíti írásait a költői alanyiséghez, miközben ezek a szövegek inkább más költőket, más írókat, olvasmányélményeket idéznek fel, a szerző érzelmi potenciálja az elbeszélés szintjén teljesedik ki.

Aki saját életregényére mint írói alkotásra tekint, bizonyára nem kerülheti el érzelmeinek kivetítését a nagyszülőkre, az édesanyára, a testvérré, a társra, és ez így van Tóth Erzsébet esetében is, de ő ugyanolyan szenvedélyes érzelmekkel szól az utcai zenészekről, az orvosokról, a besurranó tolvajokról, íróársakról, történelemről, marginális figurákról, mint a legközelebbiekről. Őszintén, nőieségének teljes bájával. Az orvosokról például: „...nekem az orvosok a gyöngém. Beléjük tudok szeretni.

Már ahogy előveszik a vérnyomásmérőt, gyöngéden a karom köré tekerik, majd elkezdik pumpálni, nekem egyből felforrósodik a vérem." (Eltitkolt betegségeim) Egy ismeretlen férfiről a következőképpen: „Láttam egy figyelemre méltó férfit a dombon gyógyulzatok között, látszatra dalia; nekem se kellett több, azonnal elkezdtem bizseregni. Bűntudat nélkül bizseregtem, ki tudna ellenállni egy kis jótékony energiaáramlásnak. Úgy látszik, mégsem vagyok fából." (Kincsem, kincsem) Az önismeret és az önértékelés terén kíméletlen és önironikus: „Az ember voltaképpen egy férfiba szeret bele, nem egy nyúlba. Mire kiderül, hogy a kettő ugyanaz, addigra már késő, és többnyire vége is a szerelmennek." (Kávé Auguszt bácsinál); az abszolút nőiességről: „...egyszerre igyekeztem észrevétlenül elvegyülni és lenyűgöző benyomást tenni." (Íróiszony)

Tóth Erzsébet tárcáiból, naplónovelláiból, elbeszéléseiből a saját történelmi idejére figyelő polgár, az életére figyelő nő, az érintett író beszél hozzánk. Témáinak sora a rendszerváltást megelőző évektől a jelenig ível, a világ tükrében láttatja Magyarországot, ahol egyes jelenségek drMáriás konstatációja nyomán csupán az Abszolút Demokrácia Diktatúrájaként írhatók le, vagy ahogy Tóth Erzsébet fogalmaz: „a közösen elviselt gyalázat egymás ellen fordítja a barátokat is" (Napról napra). Tóth Erzsébet szociálisan és érzelmileg egyaránt vibrálóan érzékeny alkat, azonos hőfokon reagál a családon belüli, barátok közötti, íróársak iránti viszonyokra, mint az Írószövetségen belüli eseményekre, könyvekre, könyvvásárookra, könyvpiacra, filmekre, médiablöffökre, popszemétre, politikai nyegleségre stb. Közben tudja, hogy üzeneteit éppen a címzett nem olvassa, de hát észrevételeinek megírása végtére a mentálhigiénéjének része. A szociális érzékenységünk és az életünk feletti elégedetlenségünk csak akkor válhat írói témává, ha rendet teremtünk a lelkünkben. Ehhez nem kell új keletű életvitel-gurukat olvasnunk, hanem szellemileg fel kell nőnünk a problémához, a nem e világra születettek gondjaihoz. Akkor már akár versben, akár regényben kibeszélhető az egész, de a tárca se kutya, hiszen valamiből meg is kell élnie az írónak. Akitől azt várna a környezete, hogy verset írjon inkább, meg regényt, de ő kitartóan a saját életregényén dolgozik, és nem hajlandó végérvényesen összefogni a szálakat, mert akárcsak a világa, ő sem gömbölyű, hanem elindázik magasba és mélybe, s személyes léte nyomán több értelmet lát a Mirci macska iránti szeretetében, mint a politika részeg dülöngélésében. S ő mindkettőről elmondja tapasztalatát, véleményét, mert elvégre „van szellemi éhség is". Hol első, hol harmadik személyben beszél, jelezvén, hogy a szerző és a beszélő személye közé bizony illeszkedik némi fikció, elő is veszem a fotóját, hogy megnézzem, valóban szőke-e, mert a könyve nem egy képszerű, hanem egy intellektuális portrét rajzol róla, s ha jól olvastam, szőke nőről szó se esik benne.

Avagy: Tóth Erzsébet könyve önéletrajzi próza, a konfesszió, az odamondás és az írói tehetség hármass remeklése.

(Kortárs Könyvkiadó, Bp., 2008)